

VESNA PERKOVIĆ

SVEUČILIŠTE U SPLITU
 GRADEVINSKO-ARHITEKTONSKI FAKULTET
 HR – 21000 SPLIT, MATICE HRVATSKE 15

PREGLEDNI ZNANSTVENI ČLANAK

UDK 728.7:728.99 (497.5 SPLIT) "1960/1980" GOTOVAC, FRANE

TEHNIČKE ZNANOSTI / ARHITEKTURA I URBANIZAM

2.01.01 – ARHITEKTONSKO PROJEKTIRANJE

ČLANAK PRIMLJEN / PRIHVACEN: 04. 01. 2005. / 30. 03. 2005.

UNIVERSITY OF SPLIT
 FACULTY OF ARCHITECTURE AND CIVIL ENGINEERING
 HR – 21000 SPLIT, MATICE HRVATSKE 15

SUBJECT REVIEW

UDC 728.7:728.99 (497.5 SPLIT) "1960/1980" GOTOVAC, FRANE

TECHNICAL SCIENCES / ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

2.01.01 – ARCHITECTURAL DESIGN

ARTICLE RECEIVED / ACCEPTED: 04. 01. 2005. / 30. 03. 2005.

KUĆE ZA ODMOR ARHITEKTA FRANE GOTOVCA**SUMMER HOUSES BY FRANO GOTOVAC**

GOTOVAC, FRANO
 HRVATSKA SUVREMENA ARHITEKTURA
 KUĆA ZA ODMOR
 MEDITERANSKA ARHITEKTURA
 SPLIT

GOTOVAC, FRANO
 CONTEMPORARY CROATIAN ARCHITECTURE
 SUMMER HOUSE
 MEDITERRANEAN ARCHITECTURE
 SPLIT

Članak govori o realiziranim kućama za odmor arhitekta Frane Gotovca u razdoblju od 60-ih do 80-ih godina prošloga stoljeća na splitskom području. Pretežno kaotičnom načinu građenja vikend-naselja u obalnom pojasu suprotstavljao se arhitekt Gotovac svojim člancima i izgrađenim objektima. Navedeni objekti manje su poznati ili potpuno nepoznati stručnoj javnosti. Ovim člankom nastoji se ukazati na značenje tih realizacija u ukupnom sagledavanju arhitektonskog opusa jednog autora kao što je bio Frano Gotovac. Članak je nastao kao rezultat istraživanja prilikom izrade magistarskog rada na poslijediplomskom studiju „Graditeljsko naslijeđe”.

This paper presents summer houses designed by the architect Frano Gotovac between the 1960s and 1980s in Split region. Frano Gotovac's articles and realized projects may be considered an antithesis to a chaotic construction of summer houses in the coastal region in that period. The analyzed houses are mostly unknown to a wider professional audience. This paper tries to point to the significance of these projects in the context of an overall evaluation of Frano Gotovac's professional work. The paper resulted from a research conducted for the purpose of a master's thesis within the post-graduate program in „Built Heritage”.

UVOD

INTRODUCTION

O sredine 1950-ih do kraja 1980-ih godina u Splitu je djelovao arhitekt Frano Gotovac.¹ Za svoga radnog vijeka bio je zaposlen u različitim projektnim biroima, radeci na raznovrsnim zadacima iz područja arhitekture i urbanizma. Kao najznačajnija faza i najplodnije razdoblje izdvaja se rad u Arhitektonskom birou „Konstruktor”, gdje je proveo punih sedamnaest godina, od 1970. do 1987. godine. U svojoj stručnoj praksi Frano Gotovac uglavnom se bavio projektiranjem stambenih objekata velikoga formata, odnosno stambenih sklopova visoke gustoće stanovanja. Poznate su realizacije toga tipa objekata na području Spinuta-Poljuda u Splitu. Tri stambene zgrade,² od kojih su dvije veće poznate po nazivu „Kineski zidovi”, i tri nebodera³ sukcesivno građena od 1962. do 1979. godine čine prostorno značajno područje grada Splita.⁴ Urbanistički, to područje predstavlja, za ono doba, jedan novi gradski predio izgrađen na slabo nastanjenom dijelu grada. Desetak godina kasnije, 1973. godine, s početkom realizacije stambenih objekata na području Splita III, Frano Gotovac daje ponovno svoj doprinos urbanizaciji tada krajnjih istočnih dijelova Splita. On projektira stambeni soliter,⁵ poznatiji po nazivu „Krstarica”, te ansambl od šest objekata,⁶ oba s velikim brojem stanova.⁷ Osim stambenih zgrada, koje zauzimaju velik dio njegova stručnog djelovanja, njegov opus sadržava i značajne sportske objekte, školske zgrade, crkve i dr.

Osim projektantskoga djelovanja Frane Gotovca, ne manje značajan je i njegov doprinos urbanističkom razvoju grada Splita. Spomenuti su se objekti svojim dimenzijama i položajem u gradu nametnuli u promišljanjima o daljnjoj izgradnji grada Splita i djeluju kao snažni reperi za buduće gradnje na području Spinuta-Poljuda, pa i sire. Premda se ti objekti mogu promatrati kao kompozicije same za sebe, oni su uvijek dio nekoga šireg prostornoga konteksta i međusobno stvaraju uravnotežene ansamble.

Za arhitekta Franu Gotovca značajno je da se osim navedenim projektantskim djelovanjem okušao i izrazio svoje ideje putem eseja i strip-crteža. Te su ga djelatnosti paralelno pratile cijeli život i s jednakom zastupljenošću. Samo rijetki arhitekti imaju takve talente i takvu energiju.

Kratkim pregledom jednoobiteljskih kuća za odmor, u tekstu koji slijedi, iznose se karakteristike niza projekata i realizacija. Te kuće uglavnom nisu poznate široj stručnoj i kulturnoj javnosti, a značajne su za sintetiziranje cjelokupnoga njegova bogatog arhitektonskog opusa. Projekti jednoobiteljskih kuća radeni su izvan biroa u kojima je Gotovac trenutačno bio zaposlen, pa nisu bili uneseni u službene popise projekata, što otežava njihovo upoznavanje. Osim toga, izostaje općenito

1 Frano Gotovac rođen je u Splitu 1928. godine, a umro je 1991. godine, također u Splitu. Nakon završene Klasične gimnazije u rodnom gradu, upisuje se na Tehnički fakultet u Zagrebu 1951. godine. U klasi prof. Nevena Segvica diplomirao je 1956. godine pri Arhitektonskom odsjeku. Nakon studija vraća se u Split, gdje će provesti gotovo cijeli svoj radni vijek. Izuzetak je kratkotrajni boravak u Omišu krajem 1960-ih godina.

2 Radne oznake tih zgrada jesu A-1, A-2 i C, dok su anagrafske oznake istih: Planciceva ulica br. 2, 4, 6, 8, 10 i 12; Rendiceva ulica br. 14, 16, 18, 20, 22, 24 i 26, te Karamanova br. 1, 3, 5, 7 i 9.

3 Radne oznake nebodera jesu B-1, B-2 i B-3, dok su anagrafske oznake istih: Karamanova br. 4, 6 i 8.

4 Naselje Spinut izgrađeno je iznad tadašnjih standarda urbanog uređenja drugih dijelova Splita, što se pokazuje izgradnjom velikih zgrada s relativno visokom gustoćom stanovnika, velikim hortikulturno uređenim površinama, skupnim garažama i parkiralištima, te sportskim objektima od važnosti za cijeli grad. Sve je to rezultiralo većim standardom stanovanja i većim stupnjem urbaniteta toga naselja, što je pripremlilo put daljnjem razvoju grada kroz projekt Splita III i dr.

5 Radna je oznaka te zgrade S₃/1, dok je anagrafska oznaka iste: Ulica R. Boskovića br. 6, 8, 10, 12, 14 i 16.

6 Radne oznake tih zgrada jesu S₂/2, dok su anagrafske oznake istih: Kroz Smrdecac br. 1, 3, 5...35, 37.

7 U Krstarici su izgrađena 292 stana, a u stambeno-poslovnom ansamblu 554.

8 Prva Gotovčeva kuća za odmor, kuća Bojić, izgrađena je 1965. godine.

9 Predavanje u Društvu liječnika o izgradnji kuća za odmor i članci u „Slobodnoj Dalmaciji” i „Nedjeljnoj Dalmaciji”. O predavanju u „Društvu liječnika” u: GOTOVAC, 1980.

10 Članci su navedeni u literaturi.

11 Smoje promatra isti fenomen iz svoga kuta. Da bi ukazao na masovnost procesa izgradnje kuća za odmor, s određenom dozom humora dijeli građane u tri skupine:

interes za proučavanje i sistemiziranje projekata i realizacija „malih“ kuća.

DRUŠTVENO-EKONOMSKI UVJETI I VREMENSKO-PROSTORNE OKOLNOSTI NASTANKA KUĆA ZA ODMOR

SUMMER HOUSES IN THE CONTEXT OF SOCIAL AND ECONOMIC CIRCUMSTANCES AND THEIR ORIGIN IN TERMS OF TIME AND SPACE

Gotovčeve kuće za odmor, koje su prikazane u ovome članku, nalaze se u blizini Splita, na udaljenosti od 30-ak km zračne linije. Kuće su nastajale paralelno s ostalim projektantskim zadacima tog arhitekta – dakle u razdoblju njegova aktivnoga djelovanja od 60-ih do 80-ih godina prošloga stoljeća. Obradene kuće za odmor mahom su izvedene unutar naselja u blizini Splita, koja su nastajala od 1960-ih godina nadalje. Naselja kuća za odmor nastajala su spontano, bez planske dokumentacije, s većim ili manjim stupnjem devastacije okolisa. U doba gradnje prvih kuća za odmor⁸ spomenute su se devastacije okolisa tek nazirale.

Franjo Gotovac vizionarski je predviđao u svojim istupanjima u javnosti⁹ na mnoge probleme neplanske izgradnje, kojima smo danas u

one koji su kucu već sagradili, koji je grade i oni koji tek misle kako će je izgraditi. (SMOJE, 1965.)

¹² PERVAN, 1965.

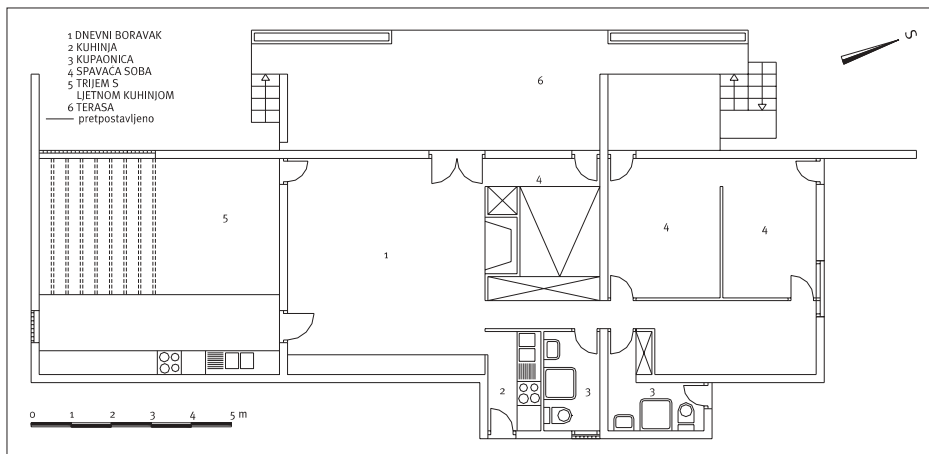
¹³ F. Gotovac spominje I. Čižmeka i njegov elaborat „Sanacija područja 'bespravne izgradnje' (nove razglednice Jadrana)“, napisane u sklopu Generalnoga urbanističkog plana Zadra. „Ivan Čižmek ... užasavajući se, konstatira da je morska obala 'ugrožena sa svih strana', dodavajući da su zagađenja ne samo kemijska, bakteriološka i drugo, već i arhitektonsko-urbanistička.“ (GOTOVAC, 1989.)

¹⁴ Radi se o kućama Bojić, Müller i Pederin. Imaju naknadno stvorene, tijekom gradnje objekta, gromace podno vanjske terase (Bojić), odnosno obnovljenu bunju i suhozide zatečene na parceli (Müller). Kod kuće Pederin, da bi pojačao kontakt s prirodom i postigao dojam izrastanja kuće iz terena, stvara umjetni humak, zatvarajući na taj način podrum kuće do visine prozora.

¹⁵ Ni izrada prostornoga plana tog još iskonski očuvanoga pejzaža, prirodne sljuncane plaže i posumljenoga brda u pozadini nije dala rezultat u smislu zaštite prostora. Gotovac je bio svjedokom da su lokalne vlasti svojom nesposobnošću upropastile taj predio. Individualna izgradnja kuća za odmor nadvladala je širi društveni interes izgradnje turističkoga naselja. Plan nikada nije saživio, odnosno nije bilo zakonske snage da se provede i zakonski nametne. (GOTOVAC, 1965.)

¹⁶ GOTOVAC, 1979.b

¹⁷ Oslanjajući se na zahtjeve koje je postavio Urbanistički institut RH, Smoje pokušava iznaći rješenje. Potrebno je izdvojiti zahtjeve koji govore o pomicanju zone za izgradnju 1-1,5 km od mora, čime bi se zaštitio obalni pojas. Od posebnoga je interesa, kada se govori o Gotovčevim kućama, preporuka koja govori o upotrebi tradicionalnoga građevinskog materijala. Smoje podržava takav stav, kazavši da „...jadne nagre od cementa i bloketa uništavaju ostatak ostataka ljepote pejzaža“. (SMOJE, 1965.) To službeno stajalište kao i Smojino mišljenje, Gotovac je oštro iskritizirao rekavši da nije problem u materijalu, već u volumeni-ma, proporcijama i sl. (GOTOVAC, 1979.b)

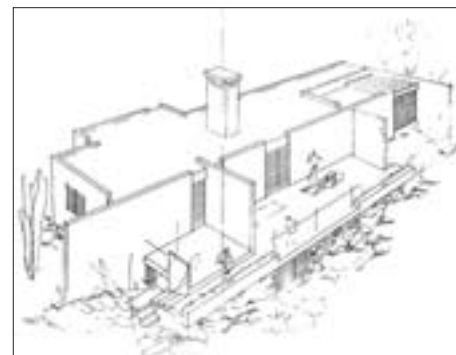
SL. 1. KUĆA BOJIĆ: TLOCRT PRIZEMLJA
FIG. 1 BOJIĆ HOUSE: GROUND-FLOOR PLAN

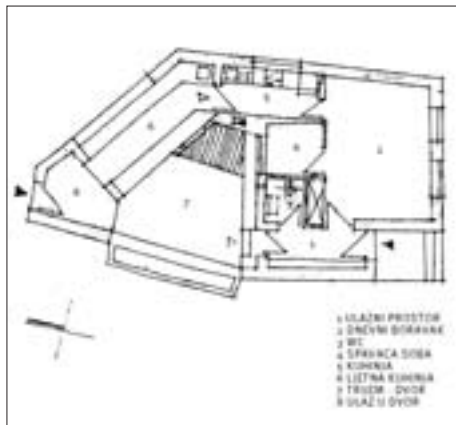
mногоćemu svjedoci. Kako je vrijeme prolazilo, problem se uvećavao, pa je danas ova tema vrlo aktualna. Arhitekt Gotovac suprotstavljao se takvoj izgradnji. U samome začetku fenomena bespravne izgradnje upozoravao je na negativne posljedice toga procesa. O toj temi napisao je nekoliko članaka u lokalnom dnevnom i tjednom tisku te stručnim publikacijama.¹⁰ O fenomenu izgradnje kuća za odmor i drugim oblicima devastacije prostora oglasili su se i drugi autori toga doba, kao što su M. Smoje,¹¹ arh. B. Pervan¹² i arh. I. Čižmek.¹³

Gotovčevi objekti pokušaj su humaniziranja života u zonama vikend-izgradnje uz jadransku obalu. Svi su objekti na svoj način u dijalogu s neposrednim mu okolišem i zatečenom prirodnom situacijom uza samu kuću. Ponekad i na umjetan način stvara ambijent blizak starih dalmatinskih selima i gradovima uz obalu.¹⁴ I mjerilo kuća odgovara danoj situaciji na terenu. Franjo Gotovac nadovezuje se na vjekovna iskustva domaćih nam majstora koji su izvrsno primjenjivali svoj smisao za mjeru i osjećaj za lijepe u arhitektonskom oblikovanju.

Ali, radi se samo o humanizaciji na razini jedne građevinske parcele, a na masovni problem izgradnje prostranih jadranskih područja Gotovac nije mogao značajnije utjecati.¹⁵ Kako sam kaže: „... suočen sa stvarnošću stihije, dosad skoro jedinog i isključivog pokretača masovne izgradnje naše obale, ... koja se ne može održati ni kao princip ni kao kriterij, a kamoli suprotstaviti se brutalnoj sili stihije...“¹⁶ Urbanistički planovi uglavnom nisu postojali, većinom su pokrivali područja većih gradova, a i njih samo djelomično. Može se reći da većina priobalnih površina, malih dalmatinskih naselja, u pravilu nije imala urbanističke planove. Baš ta područja bila su izložena valu izgradnje pojedinačnih zgrada, često izvan građevinskih područja i bez dozvole za gradnju.¹⁷ Za Gotovca bili su sporni i lokalni urbanistički uvjeti. U namjeri da se regulira izgradnja uz obalu, propisani su uvjeti

SL. 2. KUĆA BOJIĆ: PERSPEKTIVNA SKICA F. GOTOVCA
FIG. 2 BOJIĆ HOUSE: PERSPECTIVE, SKETCH BY F. GOTOVAC

SL. 3. KUĆA KOKEZA: TLOCRT PRIZEMLJA, SKICA F. GOTOVCA
FIG. 3 KOKEZA HOUSE: GROUND-FLOOR PLAN, SKETCH BY F. GOTOVAC

u sklopu urbanističkih planova pojedinih naselja, pa su se definirale odluke i o izgledu kuća. Sugerirala se obloga kamenom, kosi krov na dvije vode pokriven kupom kanalicom, drvene grilje i sl.¹⁸ Gotovac je na ironičan način ukazao na taj problem u jednome od svojih članaka.¹⁹ „Gdje su sada ovdje arhitekti (svjesni i nesvjesni)? Po ovim ih urbanističkim uvjetima i ne trebamo, samo crtače ovih uputa, jer dobismo egzaktno dirigitiranu, napisanu arhitekturu. U nas se, kako se čini, arhitektura piše; i to je pišu općinski činovnici.”

Uzroci pojave masovne bespravne izgradnje mnogostruki su i uglavnom proizlaze iz društvenih i ekonomskih neriješenih odnosa u razdoblju 1960-ih i dalje.²⁰ Ipak, može se reći da su glavni uzroci nepostojanje zemljišne politike u lokalnoj samoupravi Dalmacije, nezahvaćanje rente koja je nastala kao posljedica društvenih ulaganja²¹ i činjenici da su nadležni organi u pojedinim općinama i pojedinci na funkcijama tolerirali i podržavali te nepovoljne djelatnosti u smislu neplanskoga korištenja priobalnih površina i narušavanja vrijednosti dalmatinskih naselja.²²

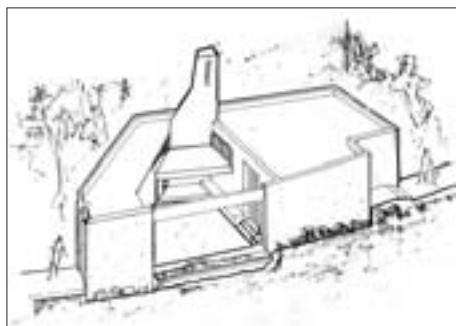
Poslije svega, može se reći da je ekonomski interes pojedinaca bio glavna podloga za bespravnu izgradnju jer su ti graditelji gradili na znatno jeftinijem poljoprivrednom zemljištu i nisu placali komunalni doprinos za njegovo uređenje.²³ Protiv tih pojava, koje su uništavale nasliedene vrijednosti, borio se Frano Gotovac, neumorno pišući eseje i gradeci svoje kuće. Pokazivao je na taj način neposredno riječima i svojom arhitekturom kako treba graditi. U tim i takvim uvjetima nastajale su Gotovčeve kuće za odmor, od kojih su neke nesumnjivo osobite arhitektonske vrijednosti.

PRIMJERI REALIZIRANIH KUĆA ZA ODMOR

EXAMPLES OF REALIZED PROJECTS

Kuće za odmor arhitekta Frane Gotovca²⁴ nastale su na osnovi teoretskih promišljanja iznesenih u esejima u javnim glasilima.²⁵ Jednom je arhitekt Gotovac napisao da se današnje kuće za odmor na ovim prostorima i u ovim vremenima socijalističke privrede bitno razlikuju od ladanjske arhitekture prošlih vremena, te da je izgradnja kuća za odmor kao masovna pojava potpuno nov i nepoznat fenomen.²⁶ Ostro je kritizirao način nastanka vikend-naselja nizanjem kuća u amorfne ambijente, bez bitnih karakteristika organiziranih naselja koja su vjekovima bila prisutna na ovim mediteranskim područjima. Svojim se kućama pokušavao što više približiti načinu života u tradicionalnoj ladanjskoj kući koja je podrazumijevala boravak ljudi u prirodi u neposrednoj blizini grada. Nekadašnje kuće za odmor građene su na prostranim imanjima, dok današnje nastaju na parcelama izuzetno

SL. 4. KUĆA KOKEZA: PERSPEKTIVNA SKICA F. GOTOVCA
FIG. 4 KOKEZA HOUSE: PERSPECTIVE, SKETCH BY F. GOTOVAC

18 Gotovac govori o kamenu kao tradicionalnom materijalu. (GOTOVAC, 1979.b)

19 Gotovac kritizira općinske urbanističke uvjete doslovce citirajući neke od njih. (GOTOVAC, 1979.b)

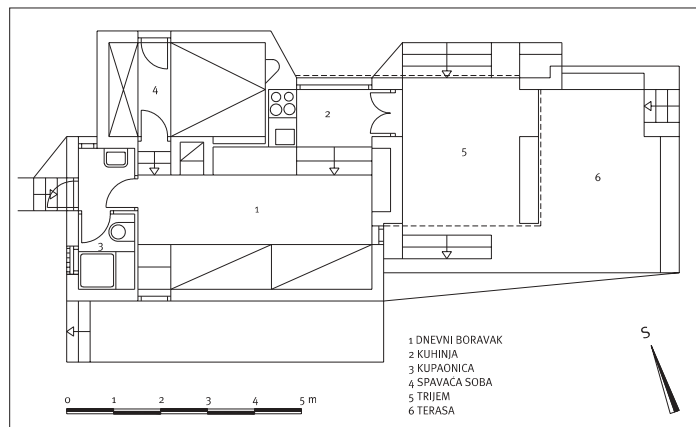
20 Uzroci bespravne izgradnje različiti su tijekom dva razdoblja: jedan je period od 1960-ih do 1990., a drugi je poslije te godine do danas. Za prvi period karakteristični su sljedeći glavni uzroci bespravne izgradnje: forsirana industrijalizacija i njeno mehaničko provođenje usko je povezano s deagrarizacijom sela i pauperizacijom seoskoga stanovništva. Imali su za posljedicu pad vrijednosti poljoprivrednoga zemljišta i porast vrijednosti građevinskoga. Zbog specifičnosti socijalističke privrede, osobna uštedovina građana mogla se plasirati uglavnom u kuće za odmor, s mogućnošću dodatne zarade od turizma, a taj proces bio je podržan od službene ekonomske državne politike i banaka koje su davale povoljne kredite za razvoj turizma. Prema tome, to je izazvalo povećanje cijene građevinskoga zemljišta, a kako je zbog istovremenih spomenutih procesa pala vrijednost poljoprivrednoga zemljišta, novi su graditelji diskretno stimulirani da grade na atraktivnim poljoprivrednim površinama uz more i u starim dalmatinskim naseljima, bez reda i plana, uništavajući vrijednosti neprocjenjivih dalmatinskih veduta uz more i graditeljskoga naslijeđa. „Divlja stambena izgradnja... nije samo i isključivo splitski problem; ona se javlja na vrlo širokom planu uzrokovana, dakako, raslojavanjem sela i naglom i vrlo intenzivnom seobom seoskoga stanovništva u gradove. S gledišta socijalne ekonomike, ona je veliko zlo; ali mi smo precesto skloni gledati ovu pojavu u isključivo praktičističke strane – kao sukob mehanizma društvene vlasti i stihije, pri čemu nemocno zaključujemo da nemamo dovoljno snaga da bismo ovo regulirali, spriječili ili iskorijenili.” (GOTOVAC, 1979.a)

21 „Premda je apsurdno da je u nas u poslijeratnom vremenu došlo do čudne orijentacije siromašnog graditelja za individualnu stambenu izgradnju koja je po svom karakteru ipak izgradnja bogatijih, ipak moramo priznati u krajnjoj liniji da egzistira nekakav živi financijski kapital koji je spreman da se plasira u normalne tokove urbane izgradnje, pa bi se ipak moglo razmišljati o nužnosti uzimanja ovoga u optičaj, o stanovitom prilagodavanju ovome urbanizmu, procedure, komunalne politike... Ipak na ovaj način golemi kvantum dragocjenog gotovog novca (kes) u optičaju je potpuno izvan društvenih kanala, a to nije i ne može biti dobro.” (GOTOVAC, 1979.a)

22 Zaključci o mjerama i aktivnostima za provođenje zakona u oblasti planiranja, uređivanja i zaštite prostora i građevinskog zemljišta te sprječavanja uzurpacije poljoprivrednog zemljišta, suma i sumskog zemljišta, NN 2/1985. – Detaljno se analizira stanje u prostoru Republike Hrvatske i daju se zaključci... koji, nažalost, gledajući u današnje vremenskog odmaka, nisu dali očekivane rezultate. Smoje govori o situaciji gdje su lokalni općinski namjesnici čak pojedincima nudili zemljišta za gradnju. Lokalna vlast nije uspijevala prepoznati problem, a kamoli sagledati posljedice za budućnost. (SMOJE, 1965.)

23 „Graditelj, odnosno investitor te i takve izgradnje, u pravilu zbog nižih cijena zemljišta, bira još nedefinirani odnosno neurbanizirani teren ili se, zbog istih razloga, infiltrira u zone drugacije (nestambene) namjene... Tako gradeci bez građevinske dozvole, izbjegava plaćanje za njega i njegovo poimanje u svakom slučaju uvijek visokih komunalnih doprinosa i ostalih taksa, a i (za njega) skupe i njemu nepotrebne projektne dokumentacije... Graditelj odnosno stanar po tipologiji je današnjeg našeg sociološkog trenutka seljak-radnik koji nakon stanovitog vremena permanentnog putovanja na relaciji posao-kuća (grad-selo), likvidira seosko gospodarstvo i preseljava se... u ovu kako-tako sklepanu divlju ili, ako baš hoćemo, protupravnu, nikad dovršenu kucu... i tako se hoćes-nećes stvaraju naselja ili susjedstva (komsiluci) s odgovarajućom socijalnom fizionomijom.” (GOTOVAC, 1979.a)

24 U ovome članku obrađeno je sedam kuća za odmor, od četrnaest navedenih u kronološkom pregledu na kraju teksta. Selektivni pristup izlaganju proizlazi iz činjenice da se baš te kuće najviše udaljavaju od uobičajene prakse i ukazuju na autentičan autorov pristup.

malih dimenzija, pa se samo uz veliku projektantsku vještinu mogao organizirati kontakt s prirodom i život na parceli bez direktne veze sa susjedima.

Kuće za odmor preplavile su naše priobalje. Građene su za „današnjeg čovjeka-radnika, nekadašnjeg seljaka s periferije koji s ladanjem ima malo ili nema nikakve veze”.²⁷ Gotovac se pokušavao suprotstaviti tome sveopćem mišljenju i aktivnostima na terenu te vratiti dignitet kućama za odmor i njihovim korisnicima. Vlasnici kuća uglavnom su bili arhitektovi bliski prijatelji. Velika većina objekata izvedena je dosljedno prema projektu jer je autor poznao navike i htijenja vlasnika. Izgrađene kuće rezultat su zajedničke suradnje projektanta i korisnika. Kuće su izraz ondanjih ekonomskih prilika prosječne obitelji u socijalističkom društvenom uređenju. To je jedan od razloga što su kuće malih dimenzija i izgrađene od jeftinog materijala.²⁸ Karakteristika tih kuća za odmor jesu poddimenzionirane prostorije zatvorenoga volumena kuće.²⁹ Nasuprot tome, koliko je god bio u mogućnosti s obzirom na veličinu pojedine parcele, Gotovac projektira relativno prostrane vanjske terase. Time je jasno uočljivo arhitektovo stajalište, njegov svjetonazor i odnos prema tome tipu izgradnje uz more – u nastojanju da osigura što ugodniji boravak na otvorenom. Razlog odlaska u kuću za odmor bio je druženje i rasonoda. Male prostorije tjeraju korisnika tih kuća na vanjski prostor. Kontakt s prirodom i boravak na otvorenome postaje

neizbježan. Kuća je samo nuždan zaklon, zamisljena kao prateći sadržaj cjelokupnoj kompoziciji parcele, pa time i nema potrebe za većim i bogatijim sadržajima.

Kuće za odmor Frane Gotovca mogle bi se sistematizirati prema različitim kriterijima. Ovdje se donosi kronološka klasifikacija objekata, gdje je godina projektiranja, navedena u elaboratu lokacijske dozvole, uzeta kao mjerodavna. Među prvim kućama koje je Frano Gotovac projektirao jest kuća Bojić i u njejoj neposrednoj blizini kuća Kokeza. Obje su građene na isturenom rtu poluotoka Seget-Vranjica kod Trogira.

Kuća Bojić (1964.) nalazi se uza samu morsku obalu, od koje je udaljena petnaestak metara. Kuća je pravilna geometrijskog oblika, tlocrtno oblika pravokutnika u odnosu približno 1:3. Ti se odnosi čitaju i u tlocrtnoj organizaciji jer je kuća podijeljena u tri tematski različita dijela. Prvi je dio spavaci trakt, drugi je dnevni boravak, koji s trećim – polunatkrivenim unutrašnjim vrtom-trijemom – čini, po potrebi, jednu cjelinu. U sklopu trijema nalazi se ljetna kuhinja.

Prostor je formiran postavljanjem sustava zidova-panoa u ortogonalnom rasteru. U pravilu, po dva zida čine L-oblik. Njihovim multipliranjem, s različitim duljinama pojedinih dijelova i različitim položajima u kući, formiraju se unutrašnji i vanjski prostori. Zidne plohe L-oblika u pravilu se ne dodiruju te stvaraju unutrašnje i vanjske otvore. Spomenuti oblici zidnih sklopova temeljni su element vanjskog oblikovanja kuće. Pojedini zidovi izlaze van gabarita kuće i postaju slobodnostojeći elementi u prostoru bez funkcije nošenja, s ciljem formiranja vanjskih prostora u istoj maniri kao i unutrašnjih. Efekt zida-slobodnoga panoa, u oblikovnom smislu, naglašen je podizanjem punih ploha vanjskih zidova iznad ploha otvora i ravne krovne terase.

Iz svake grupe prostorija direktno se može izići u vanjski prostor, bilo na kultivirani prirodni teren ili na terasu na zapadnoj strani kuće okre-

²⁵ Članci objavljeni u „Slobodnoj Dalmaciji”, „Nedeljnoj Dalmaciji” i „Hortikulturi”, navedeni su u literaturi.

²⁶ Misleći na vrijeme kada je ladanje bilo statusni simbol, nedostupan širim slojevima društva. (GOTOVAC, 1980.)

²⁷ GOTOVAC, 1979.a

²⁸ Vanjski su zidovi izvedeni od termo-blokova tipa „Voljak”, bez termičke izolacije. Kuća je ozbukana s vidljivim spojnicama blokova, što djeluje kao svojevrstan arhitektonski izraz.

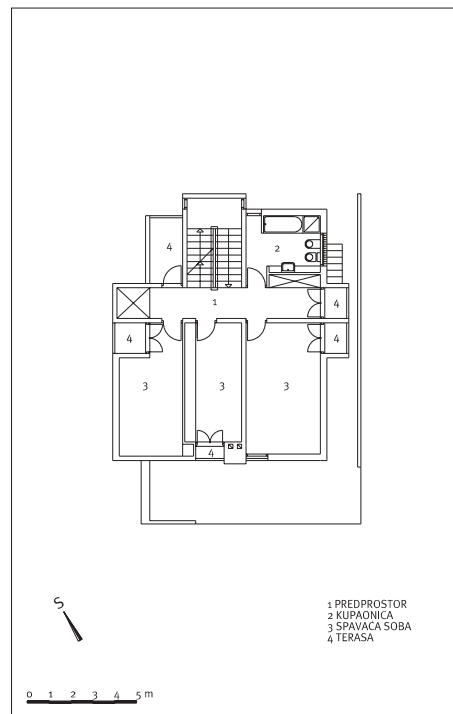
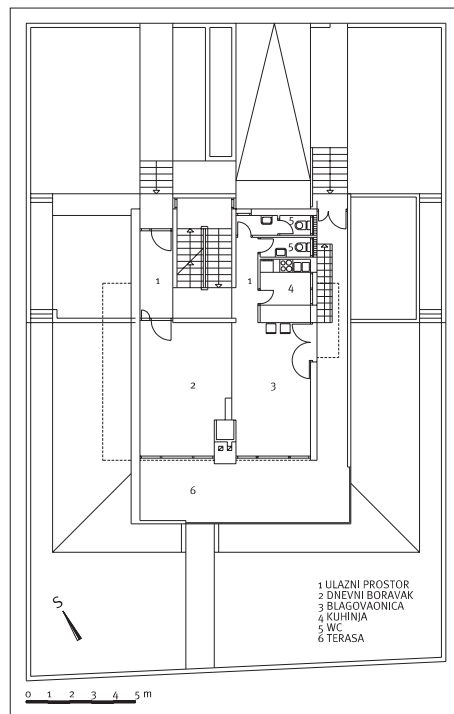
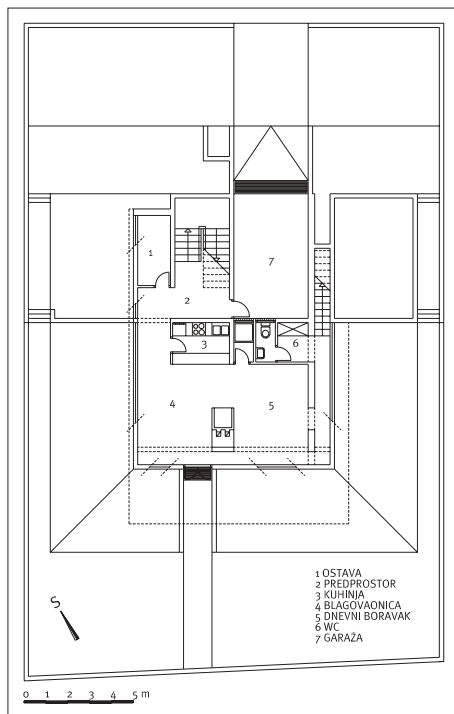
²⁹ Izuzetak čini kuća Pederin u prostornom i organizacijskom smislu.

SL. 5. KUĆA BUCAN: TLOCRT PRIZEMLJA

FIG. 5 BUCAN HOUSE: GROUND-FLOOR PLAN

SL. 6. KUĆA BUCAN: PERSPEKTIVNA SKICA F. GOTOVCA

FIG. 6 BUCAN HOUSE: PERSPECTIVE, SKETCH BY F. GOTOVAC

SL. 7. KUĆA PEDERIN: TLOCRT PODRUMA
FIG. 7 PEDERIN HOUSE: BASEMENT PLAN

SL. 8. KUĆA PEDERIN: TLOCRT PRIZEMLJA
FIG. 8 PEDERIN HOUSE: GROUND-FLOOR PLAN

SL. 9. KUĆA PEDERIN: TLOCRT KATA
FIG. 9 PEDERIN HOUSE: FIRST-FLOOR PLAN

SL. 10. KUĆA PEDERIN: FOTOGRAFIJA IZLOŽENA
NA SPLITSKOM SALONU 1984. GODINE
FIG. 10 PEDERIN HOUSE: PHOTOGRAPH
AT THE EXHIBITION SPLIT, 1984.

nute moru. Time je uspostavljen, prema Gotovcu, neizostavno važan kontakt s prirodnim okruženjem. Ljeti, u doba intenzivnoga korištenja kuće, svi se prostori međusobno preklapaju i granica unutrašnjeg i vanjskog prostora postaje vrlo mekana. Prostorije spavacega trakta relativno su poddimenzionirane, i to iz opravdanog razloga, jer se one kod takvoga tipa kuće koriste minimalno, samo noću. Cijela je kuća u službi dnevnoga režima korištenja u ljetnim mjesecima. Homogenizacija svih sadržaja kuće, vanjskih i unutrašnjih prostora, postiže se podizanjem visokih zidova s bočnih strana vanjske terase. Time su zbivanja za boravka u kući za odmor usredotočena na samu parcelu kuće, bez nepotrebnih kontakata sa susjedima. Time je pogled ograničen na bitno – na more i planine u segetskom zaleđu.

Kuća Kokeza (1965.) smještena je na maloju parceli,³⁰ u trećem redu kuća od mora. More i daleki vidici nisu dio njena doživljaja; potpuno je okrenuta sebi. Centar je njena svijeta trijem i vatra kamina u srcu kompozicije. Udaljena je četiri metra od sjeverne, južne i zapadne granice parcele. Ispred vanjskoga trijema, glavnoga mjesta okupljanja, slobodan prostor je veći i iznosi prosječno šest metara. Neizgrađeni dijelovi parcele hortikulturno su obrađeni. Uz rub parcele podignuta je živica od šimsira da bi se osigurao potreban osjećaj intimnosti. Vanjski i unutrašnji prostori na prvi su pogled nerazmjerni. I kod ove kuće prednost je dana ljetnome načinu života te boravku na otvorenoj terasi-dvoru. Terasa s kami-

nom i betonskim klupama koje ju okružuju te polunatkrivena ljetna kuhinja čine jedinstven prostorni sklop koji je približno istih dimenzija kao i zatvoreni volumen kuće. Unutrašnjost kuće čine sadržajno krajnje reducirani prostor dnevnoga boravaka, spavace sobe, kuhinje i kupaonice.

Volumen kuće je skulpturalno tretiran. Plošno obrađeni vanjski zidovi, s nenametljivo utisnutim prozorima, služe kao oblikovna pozadina trijemu. Konkavni oblik tlocrta zatvorenoga dijela kuće privlači k sebi prostor dvora, koji djelomično zatvara. Trijemom, kao i cijelom kompozicijom kuće, dominira plastički oblikovan dimnjak. Sva pozornost promatrača usredotočena je na taj jaki simbol okupljanja i zbližavanja. Horizontalni element grede povezuje dva krila kuće, poluotvorenu kuhinju i zatvoreni volumen. Ona objedinjuje sve dijelove u jedinstvenu cjelinu i dodatno naglašava introvertiranost trijema.

Kuća Bučan (1970.) nalazi se na sjevernoj strani otoka Čiovo, u mjestu Slatina. Parcela je nešto veća od parcela kuća prije navedenih, pa se samim time približavanje ove iznimno male kuće za odmor³¹ najviše približava uzorima ladanjskih vila u pejzažu. Zatečena mediteranska vegetacija kultivirana je i pretvorena u vrt slobodne kompozicije. Kuća

³⁰ Površina je parcele 398,70 m², a bruto-površina kuće je 92,59 m² (zajedno s unutrašnjim dvorom). Koeficijent izgrađenosti parcele je 0,234 ili 23,4%.

³¹ Neto-površina kuće je 28 m².

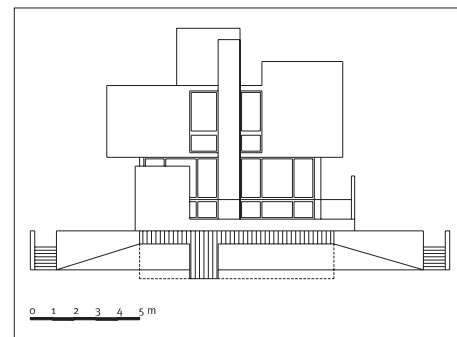
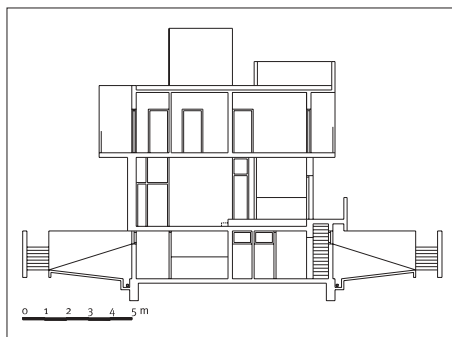
je postavljena na krajnju južnu zonu parcele, u gustu borovu šumu. Maksimalno se udaljši od morske crte, priroda je ostala sačuvana. I kod te kuće jednaka se važnost, što se tiče volumena, pridaje unutrašnjim i vanjskim prostorima koji su, u likovnom smislu, dio jedinstvene kompozicije, iznimne plastičnosti u arhitektonskom izrazu.

Kod te se kuće prvi put uočava vrlo suzdržano eksperimentiranje s oblicima ruralne arhitekture graditeljskoga naslijeđa Dalmacije, premda se ne napušta osnovni oblikovni koncept moderne arhitekture. Elemente koje Frano Gotovac preuzima i transformira jesu plitki kosi krov, kupa kanalice, lukovi i usitnjavanje volumena kuće. Kosi krov maloga nagiba nije karakterističan za Dalmaciju. Modificirani lučni otvori podsjećaju na oblike tipične za ovo podneblje. Usitnjavanje volumena, po uzoru na ruralna naselja, nije mehanički prihvateno, već proizlazi iz tlocrtne organizacije kuće i stvara osnovni kompozicijski koncept. Dominantni elementi arhitektonske kompozicije dva su dimnjaka, jedan unutar dnevnoga boravka, a drugi na razmeci natkrivenoga trijema i vanjske terase. Razmjestajem otvora i dispozicijom prostorija zatvorenoga dijela kuće stvoren je ugodaj izuzetne intimnosti sa slabim kontaktom s vanjskim svijetom. Sva je pozornost usmjerena kaminu i okupljanju unutar prostorije dnevnoga boravka.

Kod kuće Bučan, kao i kod kuća Bojić i Kokeza, dimenzije spavaće sobe ispod su normativom propisanih dimenzija za stambene objekte, i to zbog istih, već prije objašnjenih razloga. Gotovac daje posebno značenje vanjskim prostorima, terasi i vrtu pred kućom.

U neposrednoj blizini hotela „Lav“ na izlazu iz Splita, sa sjeverne strane magistralne ceste, podignuta je **kuća** obitelji **Pederin** (1970.). Stambena se jednokatnica svojim specifičnim oblikovanjem volumena izdvaja iz neregularnog ambijenta okolnih gradnji. Bio je to pokušaj Frane Gotovca da u izgradnju ladanjskih kuća unese otklon od uobičajenoga načina arhitektonskog artikuliranja volumena kuće u priobalnom okruženju. Međutim, taj pokušaj nije imao većeg odjeka ni na neposrednu okolinu.

Parcela kuće Pederin relativno je malena, pa je kuća danas okružena neprikladnim gradnjama u neposrednom susjedstvu. One tlocrtno i visinski premašuju maksimalne mogućnosti svojih parcela i time ugrožavaju sklad arhitekture kuće Pederin i njene hortikulturno obrađene parcele. Do visine podrumskih prozora kuća je zasuta zemljom, pa je na umjetan način stvoren humak koji je osnovica gornjih dvaju katova. Prozori su podruma kontinuirana traka s ogradom od vertikalnih metalnih šipki. Oni, kao i nasip zemlje, pridonose dojmu dematerijalizacije podrum-

SL 11. KUĆA PEDERIN: PRESJEK

FIG. 11 PEDERIN HOUSE: CROSS-SECTION

SL 12. KUĆA PEDERIN: JUŽNO PROČELJE

FIG. 12 PEDERIN HOUSE: SOUTH ELEVATION

ske etaže. Betonska opločena staza vodi do ulaznih vrata najniže etaže, koja su niskim podzidom omeđena u zemljanom nasipu. Ostvaren je kontakt objekta s okolišem, iz kojega kuća zapravo izrasta.

Južnim pročeljem dominiraju plohe punih zidova nejednake visine, koje su postavljene u nekoliko planova po dubini pročelja. Dimnjak, na spoju dviju ploha, uravnotežuje kompoziciju južnoga pročelja. Proporcije su mu izdužene, a oblikovan je kao samostalno geometrijsko tijelo koje nadvisuje ostale dijelove pročelja. Uz dimnjak su grupirani prozori prizemlja i kata. Otvori na katu su uski francuski prozori, od sunca zaštiteni griljama. Tamno obojena stolarija naglašava pune plohe zidova u koje je umetnuta.

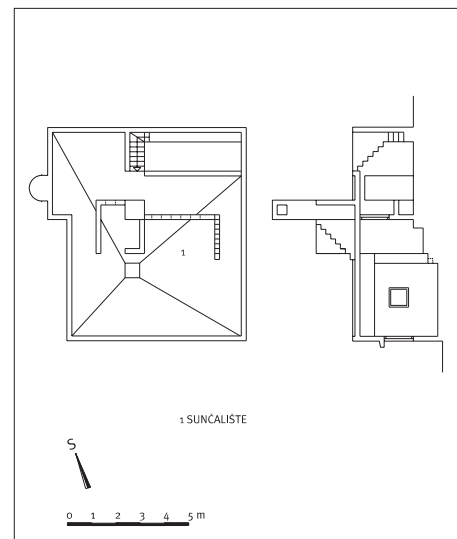
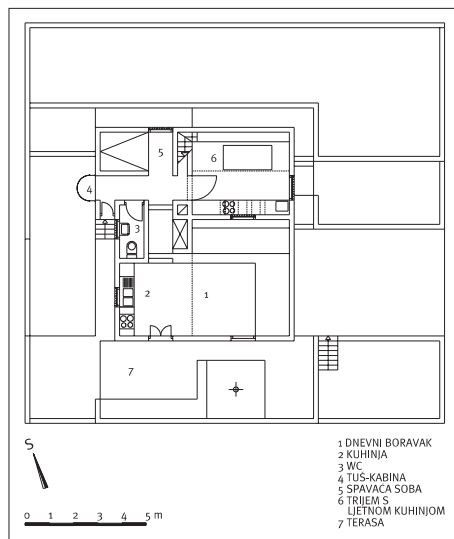
Kuća je sklop nekoliko preklapljenih prizmi. Da bi se pojačao efekt trodimenzionalnosti pojedinih dijelova kuće, zidovi kata konzolno su izbačeni izvan ravnine vanjskoga zida prizemlja. Balkonska vrata na lodoga kata, duboko uvučena u unutrašnjost tlocrta, odvajaju pojedine volumene. Time se dodatno naglašava kompozicija različitih volumena u globalnome umjetničkom dojmu te kuće.

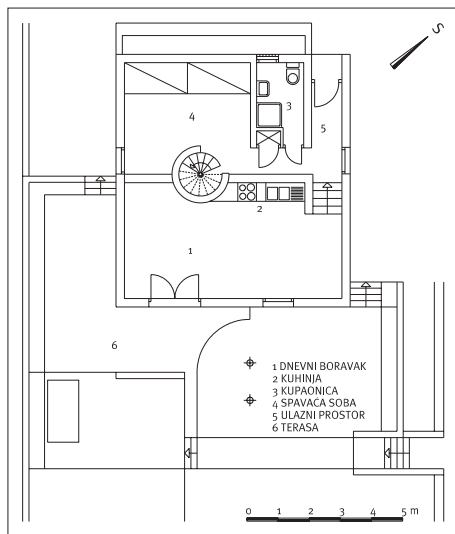
SL 13. KUĆA BOBAN: TLOCRT PRIZEMLJA, POSTOJEĆE STANJE

FIG. 13 BOBAN HOUSE: GROUND-FLOOR PLAN; PRESENT CONDITION

SL 14. KUĆA BOBAN: PRESJEK, POSTOJEĆE STANJE

FIG. 14 BOBAN HOUSE: CROSS-SECTION; PRESENT CONDITION

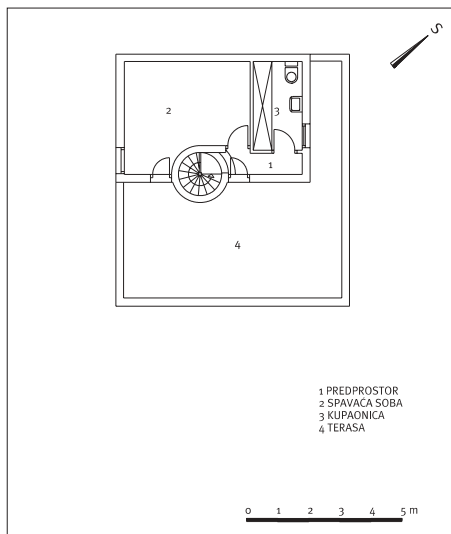
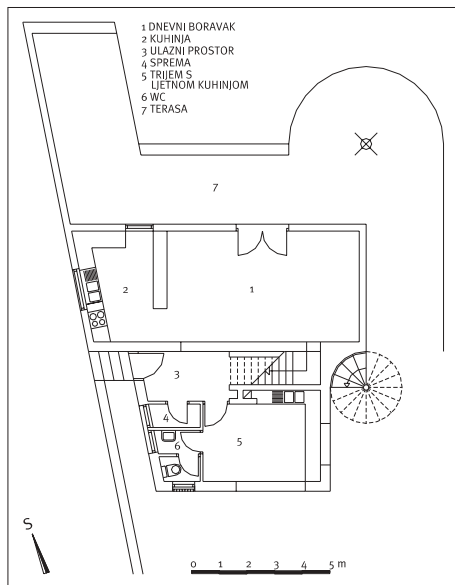

SL. 15. KUĆA MARIJAN: TLOCRT PRIZEMLJA, POSTOJEĆE STANJE
FIG. 15 MARIJAN HOUSE: GROUND-FLOOR PLAN, PRESENT CONDITION

SL. 16. KUĆA MARIJAN: TLOCRT KATA, POSTOJEĆE STANJE
FIG. 16 MARIJAN HOUSE: FIRST-FLOOR PLAN, PRESENT CONDITION

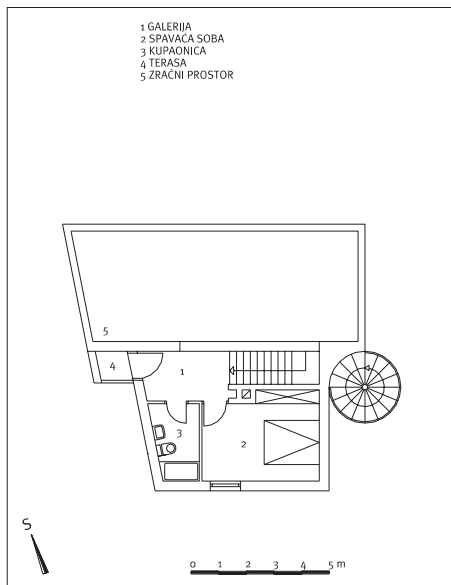
SL. 17. KUĆA MÜLLER: TLOCRT PRIZEMLJA
FIG. 17 MULLER HOUSE: GROUND-FLOOR PLAN

SL. 18. KUĆA MÜLLER: TLOCRT KATA
FIG. 18 MULLER HOUSE: FIRST-FLOOR PLAN

Prizemlje je otvoreno velikim staklenim stijenama duž cijeloga pročelja. U prvome je planu terasa, odnosno jaki potez horizontale grede koja prelazi u plohu zida sa zapadne strane terase. Ugao prema zapadu potpuno je zatvoren prema susjedu zidovima visine 2,0 m.

Funkcionalno, kuća je podijeljena u nekoliko različitih cjelina. U podrumu, koji je s južne strane u razini prirodnoga terena – uređenoga vrta, nalazi se ljetna kuhinja i druge prateće prostorije važne za samostalno funkcioniranje te etaže u ljetnim mjesecima. Za zimski režim korištenja predviđene su dvije gornje etaže, čemu je prilagođena vertikalna organizacija kuće. U skladu s time, u prizemlju je dnevni boravak s blagovaonicom, kuhinja i sanitarne prostorije, a na katu je spavaći dio. Na južnome dijelu otoka Čiovo, u predjelu

Bok-Rastici, Gotovac gradi kuću Boban, a u uvali Mavarštica kuću Marijan.

Kuća Boban (1977.) sagrađena je na kosom terenu. Specifična je po svojoj tlocrtnoj organizaciji. Dnevni boravak s kuhinjom deniveliran je u odnosu na spavaću sobu, kupaoonicu i polunatkriveni trijem s ljetnom kuhinjom. Iz trijema vode strme stube na krovnu terasu – suncaliste. Nekoliko iznimno dosjetljivih detalja izdvaja tu kuću od ostalih. Tako je, na primjer, suncalište od pogleda susjeda ogradoeno stepenastim zidom od betonskih blokova, koji zajedno s dimnjakom čine skulpturalni akcent na kući gotovo oblika kocke. Jedini element koji izlazi iz strogih geometrijskih gabarita kuće jest polovica salonitne cijevi kao opna tuš-kabine. Salonitni element odvojen je kopilit staklenom trakom od ravne fasadne plohe. Glavna su ulazna vrata, širine manje od uobičajenih,³² kao i svojim položajem u tlocrtu objekta, već u fazi projektiranja postala zapravo sporedna jer je glavna komunikacija unutra-van osigurana južnim velikim balkonskim vratima i uistinu se tako i ostvaruje. Kod takvoga tipa male kuće za odmor, ova je dosjetljivost sasvim opravdana.

Kuća za odmor Marijan (1977.) jest jednokatnica, također građena na kosom terenu, kao i kuća Boban. Prizemni je dio kuće deniveliran. Najniža razina zauzima dnevni boravak s kuhinjskom nišom. Na poluetaži nalaze se kupaoonica i spavaća soba s otvorenim pogledom prema dnevnom boravku. Centar tlocrtne kompozicije čine kružne stube unutar kružnoga betonskog plašta. Kružni betonski zid na krovnoj terasi prodire van kao poluvaljak, unoseći kružnu formu u inače vrlo suzdržan volumen kuće. Likovni element kontrasta pravokutnih i kružnih formi javlja se u svome zač-

³² Širina je ulaznih vrata 53 cm. Ta se vrata otvaraju samo kada se prvi put ulazi u kuću, na početku ljetne sezone. Zbog toga je takva dimenzija. Glavna komunikacija teče drugim smjerom.

³³ Projekti Gotovčevih realizacija objavljuju se prvi put u znanstvenoj literaturi.

³⁴ Izvedbeni projekt potpisao je B. Radmilović. Zbog kazivanja vlasnika i Gotovčevih bliskih suradnika te autorovih skica može se govoriti o Gotovčevoj kući za odmor.

³⁵ Izvedbeni projekt kuće Ančić izrađen je u skladu s urbanističkim uvjetima izdanim 1974. godine. Datum na pečatu izvedbenog projekta jest 3. 1975. Kao projektant naveden je V. Jurišić. Međutim, prema podacima prikupljenim od Gotovčevih suradnika i od vlasnika kuće, te prema usporedbama s drugim Gotovčevim kućama, može se s velikom sigurnošću, autorstvo pridati upravo njemu.

³⁶ Prema kazivanju L. Marijana, čija je kuća sagrađena u blizini kuće Dujmović.

³⁷ F. Gotovac naveden je kao projektant idejnoga rješenja kuće Müller.

³⁸ Gotovac se osvrće na upotrebu materijala u modernim dalmatinskim kućama. Govori u prilog betonu, ravnom krovu, umjesto tradicionalnoga kosoga, pa je kosi krov na kući Müller možda, a i prema pričanjima vlasnika, samo popustljivost zbog strogih urbanističkih uvjeta lokalne općine. (GOTOVAC, 1979.b)

građevina investitor lokacija datum i br. izv. projekta datum i br. lokacijske dozvole projekt. organizacija projektant izvor	Kuća Bojić M. Bojić i V. Grubišić Seget-Vranjica kod Trogira, B. Bušica 38 11. 1964., 13/64. Konstrukcioni biro građ. poduz. „Voljak” Solin B. Radmilović ³⁴ I. i M. Bojić	građevina investitor lokacija datum i br. izv. projekta datum i br. lokacijske dozvole projekt. organizacija projektant izvor	Kuća Marijan L. Marijan O. Čiovo, Okrug gornji, u. Mavarstica, Put Mavarstice 32 1977. F. Gotovac L. Marijan
građevina investitor lokacija datum i br. izv. projekta datum i br. lokacijske dozvole projekt. organizacija projektant izvor	Kuća Kokeza Z. Kokeza Seget-Vranjica kod Trogira 27. 10. 1965., 03-5533/1-65 F. Gotovac M. Gotovac, Z. Benzon-Kokeza	građevina investitor lokacija datum i br. projekta datum i br. lokacijske dozvole projekt. organizacija projektant izvor	Kuća Boban M. Boban O. Čiovo, Bok-Rastici XI/2 1977. F. Gotovac M. Boban
građevina investitor lokacija datum i br. izv. projekta datum i br. lokacijske dozvole projekt. organizacija projektanti izvor	Kuća Pederin M. Pederin Grljevac kod Splita, Poljičkih knezova 3 7. 1970., 11/70. Projektjni biro građevnog poduzeca „Izvađač”, Omiš F. Gotovac, T. Mladina M. Pederin	građevina investitor lokacija datum i br. izv. projekta datum i br. lokacijske dozvole projekt. organizacija projektant izvor	Dvojni kuća Šago M. i B. Šago O. Čiovo, Bok-Rastici XI/6 1977. F. Gotovac M. Šago
građevina investitor lokacija datum i br. izv. projekta datum i br. lokacijske dozvole projekt. organizacija projektant izvor	Kuća Bucan A. Bucan O. Čiovo, Slatina, Pod Roka 4 11. 1970., 20/70. – PO 22. 1. 1970., 350/1977-69 Projektjni biro građevinskog poduzeca „Izvađač”, Omiš F. Gotovac Bucan	građevina investitor lokacija datum i br. projekta datum i br. lokacijske dozvole projekt. organizacija projektant izvor	Dvojni kuća Peroš Peroš Ražanj kod Trogira 1979. F. Gotovac M. Gotovac, Peroš
građevina investitor lokacija datum i br. izv. projekta datum i br. lokacijske dozvole projekt. organizacija projektanti izvor	Kuća Grčić D. Grčić Pisak kod Omiša 10. 1972., 22/72. 1972. Up/I-04-1715. Projektjni biro građevinskog poduzeca „Izvađač”, Omiš F. Gotovac, J. Vlahović R. Grčić	građevina investitor lokacija datum i br. izv. projekta datum i br. lokacijske dozvole projekt. organizacija projektanti izvor	Kuća Müller J. Müller O. Brač, Splitska, Punta b.b. 8. 1980., 1066/80 „Graditelj”, projektna organizacija, Supetar T. Bužančić, F. Gotovac ³⁷ J. i L. Müller
građevina investitor lokacija datum i br. izv. projekta datum i br. lokacijske dozvole projekt. organizacija projektant izvor	Kuća Ančić S. i I. Ančić Seget-Vranjica kod Trogira 3. 1975., 37-75 3. 12. 1974., 02-UP-2590/1-1974. „Univerzal”, zanat. poduzeće, Split V. Jurišić ³⁵ I. Ančić, M. Gotovac, A. Kuzmanić	građevina investitor lokacija datum i br. projekta datum i br. lokacijske dozvole projekt. organizacija projektant izvor	Kuća Bilic I. Bilic Dolac kod Omiša 1980. F. Gotovac M. Bilic
građevina investitor lokacija datum i br. izv. projekta datum i br. lokacijske dozvole projekt. organizacija projektant izvor	Kuća Dujmović Dujmović O. Čiovo, Okrug gornji, u. Mavarstica, Kralja Petra Kresimira IV. ~1975., svakako prije kuće Marijan i Boban ³⁶ F. Gotovac M. Boban, L. Marijan, M. Gotovac	građevina investitor lokacija datum i br. projekta datum i br. lokacijske dozvole projekt. organizacija projektant izvor	Kuća Čaljkusić F. Čaljkusić Mimice kod Omiša, Kralja Tomislava 32 1980. F. Gotovac F. Čaljkusić

etku, na kući Boban, kao polukružna tuš-kabina, odvojena staklom od osnovnoga kubusa. Taj element kontrasta postaje, kod kuće Marijan, središnji kompozicijski element. Na padini strmoga terena riješeni su vanjski prostori – dvije terase, podzidane stepenastim zidicima u već poznatoj autorovoj maniri.

U Splitskoj, na otoku Braču, sagrađena je **kuća Müller** (1980.). Parcela kuće nalazi se na nekad obrađivanoj plodnoj zemlji. Tome u prilog govori bunja zatečena na parceli. U ovim novim vremenima izgubljena je njena čisto utilitarna funkcija. Danas je ona uklopljena u

novonastali vrt oko kuće te govori o autentičnosti mjesta, o povijesti i naslijeđu. U prizemlju se nalazi dnevni boravak visine kroz dvije etaže. U stražnjem dijelu kuće smještena je ljetna kuhinja – tipičan element tih kuća za odmor. Na katu je spavaća soba minimalnih dimenzija, kupaoonica i ostava. Glavni akcent, na vrlo mirnom i suzdržanom volumenu, jesu betonske vanjske stube kružne forme, rahle prostorne strukture, koje vode na krovnu terasu – sunčalište. Sjeverni dio kuće natkriven je naglašenom kosom plohom krova i kupom kanalicom, što je netipično za Gotovca.³⁸ Ta je

TABL. I. KRONOLOŠKI PREGLED REALIZIRANIH GOTOVCEVIH KUĆA ZA ODMOR³³

TABLE I CHRONOLOGICAL REVIEW OF THE REALIZED SUMMER HOUSES DESIGNED BY GOTOVAC

kuća pretrpjela najveće preinake od svih ovdje navedenih. Tlocrt je znatno izmijenjen, a pročelja su naknadno obložena kamenim pločama. Od izvornih Gotovčevih zamisli sačuvan je prostrani dnevni boravak i kružne betonske stube koje će, prema informacijama dobivenim od korisnika, u budućnosti najvjerojatnije doživjeti redizajn.

ZAKLJUČAK

CONCLUSION

Kuće za odmor arhitekta Gotovca svojim prostorno-organizacijskim i estetsko-oblikovnim postavkama realan su autorov doprinos humanizaciji prostora u novonastalim vikend-naseljima u okolici Splita. Kuće, u užem smislu, predstavljaju arhitektovo shvaćanje, specifičan pristup modernoj ladanjskoj arhitekturi u uvjetima socijalističke privrede. Tretman artikuliranja volumena kuće govori o prepoznatljivom, vrlo osebnom načinu oblikovanja. Tako je kod pojedinih kuća prisutan skulpturalni tretman cjelokupnoga volumena kuće, kao i pojedinih dijelova koji postaju akcenti kompozicije. U drugom slučaju, naglasak je na velikim zidnim plohama pročelja, zatim na usitnjavanju volumena kuće u manje dijelove i kompoziciji volumena kuće od nekoliko preklapljenih prizmi.

Tlocrtna organizacija svake pojedine analizirane kuće također nosi autorski pečat Frane Gotovca. Povezivanjem unutrašnjega i vanjskoga prostora, unošenjem prostornih elemenata tipičnih za Mediteran, kao što su dvor – trijem, ljetna kuhinja i vanjske terase – on stvara vrlo ugodne prostore, prikladne posebice za korištenje u ljetnim mjesecima.

Arhitekt Gotovac uglavnom se bavio projektiranjem kuća velikoga formata unutar urbanih područja s velikom gustoćom stanovanja. Te kuće zauzimaju najveći dio njegova stvaralačkog doprinosa suvremenoj arhitekturi Hrvatske. U vikend-naseljima s manjim koeficijentom izgrađenosti s jednakom pozornošću pristupa projektiranju kuća maloga mjerila i postiže jednako dobre rezultate. Prema tome, kuće za odmor, zaslužuju svojom kvalitetom umjetničku i funkcionalnu valorizaciju i mjesto u povijesti suvremene hrvatske arhitekture.

LITERATURA BIBLIOGRAPHY

- GOTOVAC, F. (1963.a), *Humanizacija prostora*, „Slobodna Dalmacija”, 20 (5558), 1-3.01.: 3, Split
- GOTOVAC, F. (1963.b), *Magija urbanizma*, „Slobodna Dalmacija”, 20 (5620), 16.03.: 3, Split
- GOTOVAC, F. (1963.c), *Urbanistički kadrovi*, „Slobodna Dalmacija”, 20 (5638), 06.04.: 3, Split
- GOTOVAC, F. (1965.), *Uvala Saldun u Trogiru*, „Hortikultura”, 11 (4): 34-38, Zagreb
- GOTOVAC, F. (1979.a), *Je li „divlja” izgradnja bas toliko divlja?*, „Nedjeljna Dalmacija”, (416) 29.04.: 4, Split
- GOTOVAC, F. (1979.b), *Rat lukova i krovica*, „Nedjeljna Dalmacija”, (451) 30.12.: 22-23, Split
- GOTOVAC, F. (1980.), *Fenomen zvan džumbus*, „Slobodna Dalmacija”, 36, 29.06., Split
- GOTOVAC, F. (1984.a), *Urbanistička torza*, „Slobodna Dalmacija”, 40 (12194), 07.07.: 18, Split
- GOTOVAC, F. (1984.b), *Tragika mentaliteta*, „Slobodna Dalmacija”, 40 (12206), 21.07.: 11, Split
- GOTOVAC, F. (1986.a), *Juris na grad*, „Slobodna Dalmacija”, 44 (13251), 14.10.: 14, Split
- GOTOVAC, F. (1986.b), *Određenost neodređenosti*, „Slobodna Dalmacija”, 44 (12927), 16.11.: 18, Split
- GOTOVAC, F. (1989.), *Kuće bez legitimacije*, „Slobodna Dalmacija”, 47 (13902), 13.08.: 35, Split
- GOTOVAC, F. (1995.a), *Izazov prostora, ogledi i članci*, Društvo arhitekata Splita i PB Konstruktor, Biblioteka Društva arhitekata Splita, 2, Split
- GOTOVAC, F. (1995.b), *Fenomen zvan džumbus*, u: *Izazov prostora* [ur. GAMULIN, M.; PLEJIC, R.], Društvo arhitekata Splita i PB Konstruktor: 61-63, Split
- GOTOVAC, F. (1995.c), *Kondicionali montažne izgradnje*, u: *Izazov prostora* [ur. GAMULIN, M.; PLEJIC, R.], Društvo arhitekata Splita i PB Konstruktor: 124-126, Split
- GOTOVAC, F. (1995.d), *Komisije komisijski komisioniraju*, u: *Izazov prostora* [ur. GAMULIN, M.; PLEJIC, R.], Društvo arhitekata Splita i PB Konstruktor: 127-129, Split
- N. N. (1965.), *Lastovo plijen snažne invazije weekend-kućica*, „Hortikultura”, 11 (4): 49, Zagreb
- PERVAN, B. (1965.), *Osvrt na provedbu Jadranske magistrale u području Omiske rivijere*, „Hortikultura”, 11 (4): 50-51, Zagreb
- SMOJE, M. (1965.), *Weekend kućice prijete Jadranu*, „Hortikultura”, 11 (4): 46-49, Zagreb

IZVORI SOURCES

IZVORI ILUSTRACIJA

ILLUSTRATION SOURCES

Sl. 1., 2.	Arhiva obitelji Bojic
Sl. 3., 4.	Arhiva obitelji Kokeza
Sl. 5., 6.	Arhiva obitelji Bucan
Sl. 7.-12.	Arhiva A. Kuzmanica
Sl. 13.-16.	Arh. snimka: V. Perkočić
Sl. 17., 18.	Arhiva obitelji Müller
Sl. 1., 5., 7.-9., 11., 12., 18.	prečtala V. Perkočić prema originalnom projektu

SAŽETAK

SUMMARY

SUMMER HOUSES BY FRANO GOTOVAC

This paper presents summer houses designed by the architect Frano Gotovac. The analyzed houses were mostly built within a holiday development near Split. Developments, which have grown up at random since the 1960s without any planning documentation, have damaged the environment to a certain extent. The design of the houses was an attempt to make life more humane along the Adriatic coast. However, the architect's humanizing influence was restricted to just one lot; the massive construction in the wider coastal region has remained unaffected. All houses were designed to fit into their immediate environment and the natural conditions of the site. The scale of the houses corresponds to the given site condition.

The design of summer houses was based on Gotovac's theoretical views put forward in his essays. Modern summer houses are fundamentally distinct from the architecture of the past. The very phenomenon of the mass construction of summer houses is quite recent. In his design Gotovac tried to recall the traditional way of life in a country house which meant living close to nature in the immediate vicinity of a town. Holiday houses of the past were built on large estates whereas the modern ones are built on small-size lots. Taking into consideration this fact, contact with nature without neighbouring interference could only be achieved by an extremely ingenious design concept. The houses show the economic status of an average family in the socialist political system. This is one of the reasons that they are small and predominantly built with cheap materials. Unlike the modest size of their interiors, the open-air terraces are quite large. This feature shows the architect's attitude and relationship to this type of construction on the seashore and his aim to ensure maximum outdoor comfort. Small-size rooms make people spend more time outdoors. The house functions as a mere shelter, conceived as a functional addition to the entire composition of the lot.

Bojić House (1964) is located in Seget-Vranjica development near Trogir. The floor plan is rectangular in shape in the relation of 1 to 3. These relations are evident in the plan organization as well since the house is divided into three distinct areas: bedrooms, living area and the internal garden-porch.

Kokeza House (1956) is also located in Seget-Vranjica development near Trogir. It is completely in-

verted without a distant view to the sea. The core of the house is its centrally-placed porch and a fireplace. A terrace with a barbecue and concrete benches spaced around it as well as a half-roofed kitchen make a unique spatial complex of approximately the same size as the interior.

Bucan House (1970) is located in Slatina on the northern side of Čiovo island. As far as the volume is concerned, the interior and exterior spaces are equally treated. Visually they are part of an integral composition characterized by an extraordinary plasticity in its architectural expression. One may notice a very restrained use of the forms of rural Dalmatian architecture which, however, do not predominate over a modern design concept. These elements taken over and transformed by Frano Gotovac are a shallow pitched roof, mission tiles, arches and a subdivision of the house volume.

Pederin House (1970) was built on the northern side of the main road from Split. It is a residential single-storey house with a specifically designed volume which makes it quite distinct from the other surrounding houses. It was an attempt on the part of the architect to change the conventional way of articulating the volume in the design of houses in the coastal strip although it did not produce the desired effect on the immediate surroundings. The house consists of a few overlapping prisms. The ground-floor level rises out of a man-made hillock. The contact with the environment is successfully achieved since the house is designed to grow out of it. The landscaped patch forms the base of the two upper floors. The southern facade is dominated by solid walls of various heights placed in various positions along the facade wall.

Boban House (1977) in Bok-Rastici on Čiovo island was built on sloping ground. It has a specific floor plan. The living room with the kitchen is not at the same level with a bedroom, kitchen and a half-roofed porch with a summer kitchen. A steep staircase connects the porch with a roof-terrace. The volume of the house is cubic in shape.

Marijan House (1977) is a single-storey house, built on sloping ground in Mavarštica bay on Čiovo island. The lowest level houses a living area with a kitchen. The raised ground-floor accommodates the bathroom and the bedroom opened to the living room. The centre of the floor plan composition is a circular staircase inside a circular concrete

space. The circular concrete wall on the roof terrace projects out like a semi-cylinder thus introducing a circular form into the otherwise quite restrained volume of the house.

Muller House (1980) is located in Splitska on Brač island. The ground-floor level accommodates a double-height living room. In the back of the house there is a summer kitchen as a typical element of such houses. The first floor houses a small bedroom with a bathroom and a storeroom. The main feature of the otherwise calm and restrained volume is an external concrete circular staircase leading to the roof terrace. The northern side of the house is roofed by a pitched roof plane and mission tiles as quite an unusual feature of Gotovac's vocabulary.

Summer houses designed by the architect Gotovac with their spatial and organizational principles as well as an aesthetic quality make an authentic contribution to a more humane space in newly-built holiday developments around Split. Houses, in a narrow sense, represent a specific approach to modern country architecture in a specific socialist political system. The way the volume of the house is articulated points to a recognizable and unique design treatment. In some houses the entire volume or some parts of the houses have a sculptural quality thus becoming distinct features of the composition. In some cases emphasis is placed on large fronts with the volume divided into smaller parts. Somewhere the composition of the volume consists of several overlapping prisms. Floor-plan organization of each analyzed house reflects Gotovac's typical style. Linking indoor and outdoor areas and introducing some typical Mediterranean elements such as a courtyard – porch, summer kitchen and open-air terrace are a means of creating a comfortable summer dwelling.

Frano Gotovac used to design mainly large houses in urban areas with high housing density. These houses are undoubtedly his main creative contribution to modern Croatian architecture. His approach to small-scale holiday house design in developments with lower housing density is, however, equally careful and thorough. For this reason, his holiday houses deserve a functional and artistic evaluation and a niche in the history of modern Croatian architecture.

VESNA PERKOVIĆ

BIOGRAFIJA

BIOGRAPHY

VESNA PERKOVIĆ, dipl.ing.arh. Diplomirala je 1997. godine na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu s temom „Teniski centar u Stobreču“. Od 2000. godine zaposlena je na Građevinsko-arhitektonskom fakultetu u Splitu kao znanstvena novakinja-asistentica kod prof. dr.sc. Darovana Tušeka na znanstvenoistraživačkom projektu „Splitska arhitektura 1945.-2000.“

VESNA PERKOVIĆ, Dipl.Eng.Arch. She graduated from the Faculty of Architecture in 1997 with her thesis on „Tennis Centre in Stobreč“. Since 2000 she has been employed at the Faculty of Architecture and Civil Engineering in Split as a junior researcher – assistant in a scientific research project „Architecture of Split between 1945 and 2000“ run by prof. Darovan Tušek.

